

Valamikor a '70-es évek második felében, zenetörténelmi babérokra vágyva, de még igencsak zöldfűlűként, nagy „felfedezéssel”, egy prágai lantkézirat magyarországi vonatkozású táncával kerestem fel az Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtárát. Miután elővezettem, mihez is kívánok kiegészítő információkat, az egyik asztalnál ülő, iratokba mélyedő kutatóhoz irányítottak. Ő, meghallva terveimet, előhúzott dossziéjából néhány fénymásolt oldalt, rajta „felfedezésem”. Nagy meglepetésre ezután mégsem kioktatás záporozott rám, az idősebb kutató megtalálói elsőbbségének szigorú felelőse, hanem az ismeretlen szelíden valami olyasmit mondott: „...tehát ezt meg akarja írni? Na jó! Akkor én nem foglalkozom vele.”

Ez az önzetlen tudós, Papp Géza, zenetudományunk szerény doyenje ez év április 29-én tölti be 90. életévét. Miközben az ünnepeket, rá jellemző módon, bizonyára elhárítaná a nyilvános köszöntést, éppen ő, aki az évek során fanfárok nélkül jelentős és maradandó művekkel gazdagította zenetudományunkat, nagyon is megérdemli, hogy méltassuk. (Intézményes keretben erre ez év októberében kerül sor: a Magyar Zenetudományi és Zenekritikai Társaság zenetudományi konferencia keretében köszönti a 90 éves Papp Gézát és a 80 éves Sárosi Bálintot.)

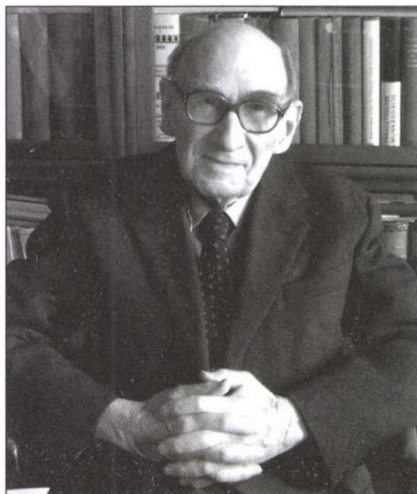
Papp Géza az 1970-ben megjelent *A XVII. század énekelt dallamai* című munkájával (Régi Magyar Dallamok Tára, II.) különösen maradandónak bizonyult hatalmas repertóriumot tett le a magyar művelődéstörténet kutatóinak asztalára. Azóta úgyszólván mindenki, aki csak egy kicsit is foglalkozott hazánk 16–17. század zenéjével avagy énekes költészetével, nagy haszonnal forgatta e gazdag információs kincsesárát. A Csomasz Tóth Kálmán által összeállított párdarabbal együtt (*A XVI. század magyar dallamai*, Régi magyar dallamok tára, I.) ezek a művek zenetörténelmi kutatásunk nélkülözhetetlen, alapvető segédkönyvei közé tartoznak. Múltán érte el tehát őket a szakmai közbeszédben az ilyenféle kiadványok nemes kiváltsága, az, hogy a cím helyett gyakran egyszerűen csak alkotójuk nevével emlegetjük.

Papp Géza (és néhai kollégája, Csomasz Tóth Kálmán) nagy opusza pedig annál inkább elismerést érdemel, mert mindenki,

Gondolatfoszlányok – köszöntésként

Papp Géza 90 éves

aki valaha nekivágott hasonló repertórium elkészítésének, tudja, mennyire háládatlan feladat ez. Az anyag összegyűjtése, a változatok és megfelelések megtalálása, az ismeretek rendszerezése hihetetlen szorgalmat és türelmet kívánó, hosszan tartó aprómun-

ka (Papp Géza az előszó-
ban „több mint 25 éves
anyaggyűjtő és formába öntő” tevékenységről szól); a nyomtatásban megjelenő adatok közlése nagy-nagy pontosságot igényel. A kéziratot szinte lehetetlen lezárni a mindig felbukkanó újabb meg újabb adalékok miatt – a közkeletű paradoxon szerint az ilyesmit legjobb lenne mindjárt a második, sőt talán a harmadik, javított kiadással kezdeni. Mivel e kézikönyveket úgyszólván mindenki forgatja, így gyorsan jöhet a könnyen odavetett kritika, ha valami hibádzik. Magas lóról hangzik el, mit miként is kellett volna még jobban elvégezni. De mindez természetesen csak elmélet, mert miközben kevés tudományos művet használunk oly gyakran, mint a

FELVÉGI ANDREA
FELVÉTELE

Régi Magyar Dallamok Tárát és az ehhez hasonló segédkönyveket, az efféle munkáknak, mint tudományos feladatnak, nálunk – érthetetlen módon – mégis csekély a szakmai becse. A hasznos és nélkülözhetetlen repertóriumok elkészítésére csak nehezen akad ember. Talán éppen ezért is lehetett megbízni a téma iránt az 1940-es évek óta érdeklődő Papp Gézát a *Régi Magyar Dallamok Tára* II. kötetével: csendes személyisége magyarázhatja, hogy ő el- és felvállalta ezt a mostohán kezelt műfajt. Nem tolkodva a népszerűbb lehetőségekért, könnyen szerethető babérokért, szerényen elvégezte azt, amire mások – nyilván felmérve a munka már-már sziszifuszi jellegét és háládatlanságát – nem egykönnyen hajlandók.

Ráadásul az első nagy munka, ami már önmagában is elég ahhoz, hogy megalkotójának nevét hosszan megőrizze, nem szegte kedvét a szerzőnek, minként ez – bevallom, saját példából is tudom – könnyen megesisik. A hetvenes évek óta egyre inkább a verbunkos zenére koncentrált Papp Géza előbb a nyomtatott forrásokról fokozatosan megjelentetett tanulmányaival (*Die Quellen der „Verbunkos-Musik” – Ein bibliographischer Versuch. A / Gedruckte Werke I. Studia Musicologica 1979, 1982, 1984, 1990*), majd *A verbunkos kéziratok emlékei* című, 1999-ben kiadott, a Széchényi Könyvtár anyagát számba vevő tematikus jegyzékével, továbbá az egyéb budapesti könyvtárak kéziratait feldolgozó legújabb tanulmányával (*Die Quellen der „Verbunkos-Musik” – Ein bibliographischer Versuch. B / Handschriften – ca. 1850. I. Aus dem Material der Budapester Bibliotheken. Studia Musicologica 2004*) újabb nagy értékű repertóriumot adott a kutatók kezé-

be. Segítségükkel alapos áttekintés nyerhető zenetörténetünk egy másik fontos korszakának fennmaradt zeneműanyagáról: a verbunkos zenetermeséről.

A mindig háttérben maradó, visszahúzó Papp Géza nem tanított zenetudósokat, nem nevelt tanítványokat, és főként nem irányított; repertóriumaival ennek ellenére határozottan utat mutatott. Az ilyenféle munkákra vállalkozó néhány zenetörténész kollégával közösen élénk tárja: így is lehet, mi több, így is kell(ene) zenetudományt művelnünk. Nekünk, az ifjabb generáció tagjainak érdemes megszívlelnünk ezt a tanulságot. Valójában nagyon is megéri *A XVII. század énekelt dallamaihoz* vagy a Papp Géza-féle verbunkosjegyzékekhez hasonló katalogizáló-számba vevő munkákat közreadni, hiszen csak az ilyen repertóriumok segítségével nyerhetünk valóban biztos képet zenei örökségünkről, arról, hogy hajdanán mi minden lehetett nálunk közismert és használatos.

Papp Géza tudományos életművében az említett nyakok mellett akad jó néhány ki-

sebb, de azért nem jelentéktelen munka. E sorok írója számára különösen kedvesek a 16. századi lengyel–magyar kulturális kapcsolatok egyik aspektusával foglalkozó tanulmányai, nevezetesen lengyel énekelt versek, egyebek mellett a nagy lengyel reneszánsz költő, Kochanowski alkotásainak átkerülése a magyar protestáns énekeskönyvekbe. E tanulmányok révén világosan látható, mennyire szorosak lehettek egykor a lengyel–magyar kapcsolatok, és logikusnak tűnik a feltevés, hogy bizonyára más téren is hasonlóan intenzív összeköttetések léteztek. Kár, hogy Papp Géza nem vállalta a lengyel–magyar zenei kapcsolatok alaposabb kibontását, de még inkább sajnálatos, hogy ez irányú közlései nem buzdították a kollégákat, kutatásai nem akadtak kitartó követőre. Így tehát a 16–17. századi lengyel–magyar kapcsolatok alapos feltárása változatlanul aktuális feladat zenetörténészeink számára.

Végül a születésnap – egy alapjában véve mégiscsak magáneseemény – kapcsán essék

szó röviden Papp Géza életének egy, nem papíron született zenetudományos eredményéről: leánya, Papp Ágnes – a szülői háttól aligha mentesen – ugyancsak a zenetörténész-kutatói pályát választotta. Papp Ágnesnek (és román közreadó társának) köszönhetjük a sokáig elveszítettnek vélt Kájon-i kódex értékes publikációját, valamint a Kájonival kapcsolatos – egyébként édesapja közel fél évszázaddal korábban elkezdett munkáját atyai konzultációval folytató – alapos kutatásokat, amelyek a 17. századi erdélyi polihistor ferences szerzetes zenei életművét illetően sok mindent tisztáznak, úgy mond: „helyére tesznek”.

Kedves Géza Bácsi! E néhány gondolatot zárva kívánok magam és zenetörténész közösségünk nevében jó erőt és egészséget a további munkákhoz – melyekről a verebek már csiripelnek –, valamint sok-sok olyan követőt a most pályakezdő muzikológus nemzedékből, akik hasonló módon célnak tekintik a tudomány szívből jövő önzetlen, alázatos szolgálatát.

KIRÁLY PÉTER

Nem tudok visszaemlékezni, mikor kezdtem olvasni Kertész Iván operakritikáit – úgy a '60-as évek elején lehetett. Nem sokra tartottam őket. Egyetemista voltam, telítve filozófiával, Hegel- és Lukács-esztétikával, egészen más elképzeléseim voltak az „igazi” művészetkritikáról. Muzsikuskok gyakran mondják egymásról, hogy a másik a hangokat játssza, ő viszont azt, ami a hangok mögött van. Ez persze marhaság, mert a hangokkal *mindenki* azt játssza, ami „mögöttük”, illetve *öbennük magukban* van, de azért metaforaként ez a szembeállítás mégiscsak érzékeltet valamit két létező művészi attitűd különbségéből. S ez a különbség a zenekritikában is létezik. Kertész Iván operakritikáit az akkor készülődő esztéta azért nem becsülte sokra, mert úgy látta, hogy megrekednek a *hangoknál*, nem mennek elég „mélyre”, ahol az „igazi” művészi kérdések felvetődnek. Szerettem viszont a rádióműsorait énekesekről, áriákról, s irigyeltem, hogy a rádió operaszerkesztőjeként lemezek, hangfelvételek olyan kincstárában él, amelyből a műsor csak íze-

Szubjektív köszöntő

Kertész Iván 75 éves

lőt ad, az én operalemez-éhségemnek pedig azon túl a Magyar Hanglezgyártó Vállalat, a Supraphon, az Eterna és a Melogija kínálata nyújt sivar táplálékot. Gondolhatott-e egy egyetemista nyugati lemezekre? Ráadásul úgy véltem, a rádió operaszerkesztője reggeltől estig operalemezeket hallgat. Későbbi életismeretem alapján gyanítom, hogy több időt kellett hivatali teendőkkel töltenie, mint zenehallgatással.

Két évtizeddel később, amikor már esztétaként sem voltam telítve filozófiával, Hegel- és Lukács-esztétikával, s földön megtartó és realitásérzékemet megőrizni segítő színházi dramaturgének is voltak mögöt-

tem, 1982 elején a Muzsika meghívott operakritikusnak. Megkaptam a „kartont”, az Operával rendszeresen foglalkozó újságírók-kritikusok állandó belépőjét a sajtópáholyba. A Carmen tavaszi felújításán foglaltam ott először helyet. Ó, az a sajtópáholy! Nagyon összeszokott közönsége volt: leggyakrabban Várnai Péter, Kertész Iván, Albert Pista bácsi, Dalos László, Rajk András, olykor Gách Marianne, Kroó György. Sajtótörténelem. Sok szempontból nem illetem közéjük, de ami ott tradícióban, művészi tapasztalatban, kultúrában, felkészültségben, opera- és hivatásszeretben együtt volt, akkor is tiszteltem, ma pedig már azt is tu-